

18. YÜZYILIN SON ÇEYREĞİNDE ADANA ŞEHİRİ

Yrd. Doç. Dr. Kenan Ziya TAŞ*

“18. yüzyılın Son Çeyreğinde Adana” adını verdiğimiz bu çalışmayı aşağıdaki plân dahilinde sunacağız:

- 1- Kaynaklar ve giriş
- 2- Şehrin coğrafi konumu, adı ve 19. yüzyıla kadar tarihçesi
- 3- Şehrin idari yapısı ve nüfus hareketleri
- 4- Şehirdeki iktisadi faaliyetler
- 5- Şehirdeki vakıf eserler
- 6- Sonuç

1- KAYNAKLAR VE GİRİŞ

Bilindiği üzere şer’î mahkemelerde, mahkemenin bilgisi dahilinde tutulan, resmi statü taşıyan her türlü kayıtların toplanmış olduğu defterlere “şer’iye sicili” denir. Şer’iye sicillerine kadı defterleri, mahkeme defterleri, defâtir-i şer’iye, zabıt defterleri ve sicil-i mahfuz gibi çeşitli adlar da verilmektedir.

Tarihi kaynaklarımızın en mühimlerinden birisi olan şer’iye sicilleri, sadece bizim tarihimiz için değil, Osmanlı Devleti toprakları üzerinde bugün var olan bir çok ülkenin tarihini de ilgilendiren kıymetli vesikalardır. Devrinin sosyo-ekonomik yapısından, etnografyasına, konuşulan diline kadar bütün hususiyetleri aksettiren şer’iye sicilleri vazgeçilmez kaynak hüviyetini taşırlar. Muhtevalarındaki belgelerin çeşitliliği ve zenginliği açısından her araştırmacı şer’iye sicillerinde kendisini ilgilendiren az veya çok bir şeyler bulabilir¹.

---

* Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Bölümü.

1. Şer’iye sicilleri hakkında daha fazla bilgi için bkz. Halit Ongan, Ankara’nın Bir Numaralı Şer’iye Sicili, Ankara, 1958; Ahmet Akgündüz, Şer’iye Sicilleri, İstanbul, 1988, I. Cilt.

Osmanlı tarihinin her açıdan önemli kaynaklarından olan şer'iyeye sicilleri, özellikle şehir tarihi araştırmalarında çok mühim yer tutmaktadır. Bu araştırmanın çıkış noktasını da kaynakların bu özelliği teşkil etmiştir. Adana'ya ait şer'iyeye sicilleri kataloğa göre 150 tanedir. Burada katalogun ilk onu içinde bulunan 1.-5. ve 9. sıradada yer alan ve 25 yıllık bir dönemi kapsayan 3 deftere dayanarak Adana şehrinin, idari, sosyal ve iktisadi durumu hakkında bilgiler verilecektir.

Adana'ya ait bu siciller Ankara'da Millî Kütüphane'de Şer'iyeye Sicilleri Arşivi'nde bulunmaktadır.

1 nolu şer'iyeye sicili H. 1174 (M. 1760-1761) tarihli olup 170 sahifedir.

2 nolu şer'iyeye sicili H. 1184-1185 (M. 1770-1771) tarihli olup 248 sahifedir.

9 nolu şer'iyeye sicili H. 1192-1200 (M. 1778-1785) tarihli olup 188 sahifeden ibarettir.

Esas olarak bu üç defterin kayıtları kullanılmakla birlikte gerektiğince ve imkân nisbetinde diğer sicillerdeki kayıtlara da müracaat edilmiştir.

18. yüzyılda Osmanlı Devleti idari yapı bakımından büyük bir değişiklik göstermektedir. Klâsik dönem Osmanlı müesseseleri şematik olarak varlıklarını devam ettirmişlerdir. Ancak uygulamada görülen farklılıklar, var olan müesseselerin aslı fonksiyonlarını yerine getirememelerine sebep olmuştur. Tarihin getirdiği mecburiyet ve şartlara adabte olamama uygulamadaki farklılıkların bozulma olarak ortaya çıkmasına yol açmıştır. 15. yüzyıldan başlayarak 18. yüzyıla devreden müesseselerin pek çoğu ismen varlıklarını korumakla beraber deruhde ettikleri fonksiyonları yerine getiremez olmuşlardır. Bu durum Osmanlı Arşivi'ne giren her dikkatli araştırmacının çok rahat tesbit edebileceği bir konudur.

Daha önceki yüzyıllarda ikinci ve üçüncü derecede rol oynayan bazı yapılanmalar, bu yüzyılda öne çıkmış, önceden birinci plânda rol oynayanlar ise daha geri plânda kalarak tesirlerini giderek azaltmışlar veya sadece adları kalmıştır.

2- ŞEHRİN COĞRAFI KONUMU, ADI, 19. YÜZYILA KADAR TARİHÇESİ

Adana, Türkiye'nin güneyinde Akdeniz bölgesinin birinci Türkiye'nin dördüncü büyük şehridir. Seyhan nehrinin Toroslardan Çukurova'ya indiği yerde deniz seviyesinden 23 m. yükseklikte kurulmuştur. Büyük ve canlı kesimi Seyhan'ın sağ batı kıyısında bulunursa da sonraki gelişmelerle nehrin sol kıyısına taşarak sahasını genişletmiştir².

Çivi yazılı Hitit tabletlerinden MÖ 2. bin yılda Kizzuwatna'daki (Kilikya büyük Samri (Saros, Seyhan) nehrinin kıyısında içinde bulunduğu bölgeye adını verecek kadar önemli bir Adaniya veya Ataniya şehrinin mevcut olduğu öğrenilmektedir. Bu şehrin Adana olduğu kabul edilmekte, ancak elde yeterli delil bulunmadığı için bugünkü Adana ile aynı yerde mi, yoksa onun yakınlarında mı kurulduğu kesinlikle bilinmemektedir. Burada yöre için kullanılan Kilikya adının nereden geldiği üzerinde durmak gerekir. Eski Yunanlılar ve Romalılar Adana ve Tarsus havalisine Kilikya derlerdi. Kilik (camuz-manda) demek olup Tarsus'un timsalidir. Kilikya'da bilhassa Tarsus çayı (sidnos) ile Seyhan (Sarbus) nehrinin meydana getirdiği deltada çok sayıda camuz vardır. Herodot ise buraya bu namı veren Fenikeli Ajenor'un oğlu Kilik'tir, demektedir³.

Adana ismi üzerine yapılan etimoloji çalışmaları ise kelimenin a(n) "üzerinde, yanında" -dânu "nehir" şeklinde tahlil edilebileceğini ve nehir üzerinde kelime manasını taşıyabileceğini göstermektedir. Bu teklifi Adana'nın Selevkid dönemindeki adı olduğu sanılan Antiokhia ad Sarum ("Sarus üzerindeki Antakya) ibaresi de anlam itibariyle gösterdiği paralellik açısından kuvvetle desteklemektedir⁴.

Osmanlı belgelerinde genel olarak da İslâmî kaynaklarda Erdenne, Edene, Ezene, Azana ve Batana şekillerinde geçmektedir. Adana'ya ilk İslâm akınları Halife Hz. Ömer devrinde başlamıştır. Ancak geçici türden olan bu akınlar Hz. Muaviye zamanında da devam etmesine rağmen bir sonuç vermemiş ve bölgenin asil fethi

2. Sargon Erdem, TDV-İA (= Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi), C. I, s. 348 adana mad.; Besim Darkot, İA (= İslâm Ansiklopedisi), C. I, s. 127 Adana Mad.

3. "Viktor Langlois, Eski Kilikya (Çev. Rahmi Balaban), Mersin Halkevi Yayını, Mersin, 1947, s. 5 vd."dan naklen Kemal Çelik, Millî Mücadelede Adana ve Havalisi, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü basılmamış doktora tezi, İstanbul, 1993, s. 2.

4. Sargon Erdem, TDV-İA, s. 348-349.

Emevîler, Türk-İslâm toplulukları tarafından iskâna açılması ise Abbasiler zamanında gerçekleşmiştir.

Adana 10. yüzyılda Rumların 11. yüzyıl sonlarında Selçukluların ve bir müddet de Haçlıların eline geçmiş 12. yüzyılda bir ara Selçukluların idaresine girmiş ise de hakimiyet uzun sürmeyerek tekrar Bizans ile Kilikya Ermenileri arasında el değiştirmiştir. Bundan sonra Adana 14. yüzyıl ortalarından itibaren Memlüklerin ve bunlara bağlı olarak 1378-1562 yılları arasında Türkmenlerin Üçok koluna mensup Yüregir boyu beylerinden Ramazan Bey'e ve ailesine intikâl etmiştir.

Adana uzun müddet Memluklerle Osmanlıların nüfûz mücadelesine sahne olmuş nihayet Çukurova bölgesi ile birlikte Yavuz Selim'in Mısır seferi esnasında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bununla beraber uzun bir müddet daha Ramazanoğulları vasıtasıyla idare edilmiştir⁵.

Bu dönemde yurtluk ve ocaklık kanununa göre yönetilmekteydi. Bu sistem kimi Doğu Anadolu şehirlerinde de görülmektedir. Kendi isteği ile Osmanlı hakimiyetini kabul eden müslüman emirlere tanınmış bir ayrıcalıktır. Ramazanoğullarından bir bey öldüğünde veya kusurlu hareketi sebebiyle görevden alındığında, görev aynı sülâleden başka birisine verilmekteydi. Savaş sırasında tımârlı sipahiler ile birlikte Halep beylerbeyisinin emrine girmekte, diğer Umerâ gibi tabl ve alem taşımakta idiler. Diğer vilâyetler gibi Adana da has, zeâmet ve tımâr olarak tahrir olunmuştur. İncalık'a göre bir yerin tahrir edilmesi ilhak olarak kabul edilmektedir. Ancak yurtluk ve ocaklık olan arazilerde ayrı bir statü uygulandığını ve Ramazanoğullarının bölgedeki nüfûzlarının 1608 yılında Pir Mansur Bey'in kendi isteği ile ayrılmasına kadar sürdüğünü kabul etmek daha doğru olur⁶.

3- İDARİ YAPISI VE NÜFUS HAREKETLERİ

Osmanlı hakimiyetindeki Adana zaman zaman Halep eyâletine bağlı bir sancak olarak bazan de müstail bir eyâlet halinde Osmanlı idarî teşkilâtında yer almıştır. Bu bakımdan Adana şu nahiyelerden oluşmaktadır.

5. Yusuf Halaçoğlu, TDV-İA, C. I, s. 349-350.

6. Yılmaz Kurt, "1572 Tarihli Adana Mufassal Tahrir Defterine Göre Adana'nın Sosyo-Ekonomik Tarihi Üzerine Bir Araştırma", Belleten 209 (Nisan 1990), s. 181.

- 1- Adana
- 2- Yüregir
- 3- Sarıçam
- 4- Bulgarlı
- 5- Hacılı
- 6- Ayas
- 7- Karaisalı
- 8- Kınık

✓ Nitekim 1608-1833 yılları arasında mütesellimlik şeklinde idare edilmiştir. Bilindiği üzere mütesellimlik 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkmış bir müessesedir. Bu dönemde valiler ve sancakbeyleri görevleri başına gelinceye kadar oraların idaresini geçici bir süre için adamlarından birisine vekâleten veriyorlar ve bunlara mütesellim deniyordu. 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bir çok sancak, bey ve paşalara arpalık olarak verilmeye başlar. Eğer verilenler mansıplarına uygun değilse göreve gitmeyecek adamlarından birine bu görevi verdiriyorlardı. Bu kişilere de mütesellim deniyordu. Bunlar sancağın mali ve idari işlerini yürüttükten sonra, sancağın gelirlerinden bir miktarını kendilerine alıyorlar veya iltizâm yoluyla bir miktar geliri mutasarrıfa yollayıp kalanını kendilerine alıyorlardı⁷. Adana 1867'de Kozan, Cebelibe-
reket ve İç-il sancaklarının birleştirilmesiyle bir eyâlet haline getirilmiştir⁸.

1783-1785 tarihlerinde Adana'nın idari yapısı şu şekilde idi:

- 1- Nefs-i Şehr-i Adana
- 2- Kaza-yı Yüregir
- 3- Kaza-yı Kara Isalı
- 4- Kaza-yı Kara Kışla
- 5- Kaza-yı Sarıçam
- 6- Nahiye-i Dindarlı
- 7- Nahiye-i Cânib-i şehr

Nefs-i Şehr-i Adana ile Yüregir kazasının kadılığını aynı kişi deruhde etmektedir⁹. Aynı tarihlerde Adana'nın hususî durumundan

7. Musa Çadırcı, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Ankara, 1991, s. 23.

8. Yusuf Halaçoğlu, TDV-İA, C. I, s. 350.

9. Adana ŞS 9, s. 1-2, b. 3-4 (Bundan böyle ŞS, şer'îye sicili; s, sahife; b, belge için kullanılacaktır).

kaynaklanan ve ziraat sahaları olarak kullanılan Adana bahçeleri (defterlerdeki ifade ile bağçehâ-yı Adana ki mahalle-i bağçehâ-yı Adana olarak geçmektedir), sokaklara ayrılmış olarak ayrı ayrı belirtilmektedir. Bunlar da şu şekilde sıralanmıştır:

- 1- Zukağ-ı İlyas Ağa
- 2- Zukağ-ı Döşeme
- 3- Zukağ-ı Sultan
- 4- Zukağ-ı Paşa
- 5- Zukağ-ı Mirza Çelebi
- 6- Zukağ-ı Ak-kapu
- 7- Zukağ-ı Köprü
- 8- Zukağ-ı Adalar¹⁰

Adana sancağının bu genel idari yapısı yanında asıl inceleme konumuz olan şehir merkezindeki yapılanma ise yine zikredilen kaynaklar çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Şehri oluşturan mahallelerin sayısı ve adlarını aşağıda verdiğimiz Tablo: 1 ile tarihi seyir içindeki gelişimini takib etmek mümkündür.

Burada defterlerdeki ifade ile “muzafât” ve “mülhakât” tabirlerine dair bir değerlendirme yapmak gerekli görünüyor. Öyle anlaşılıyor ki, Osmanlı şehrinde mahalle sadece fiziki mekânı ifade eden bir mefhum olmayıp, sâkinleri ile beraber değerlendirilen idari bir yönü bulunmaktadır. Aynı mahalle sâkinleri kefâlet yoluyla ortak mesuliyet taşıyan ve hakları olan kimseler konumundadır. Bu itibarla kaynaklarda ayrı adla zikredilen “...mahallesi muzafâtından ve ...mahallesi mülhakâtından... mahallesi” şeklinde ifade edilen mahallelerin, hukuki durumlarını da atfedilen mahallere bağlamaktadır. Yani bu tabirlerle ifade edilen mahallelere sadece fiziken katılmış (mülhak), ayrılmış veya eklenmiş (muzaf) olarak bakmamak gerektiği anlaşılıyor. Aşağıda verilen mahalleler, bu özelliği taşıyorlar: Hankurba mahallesi, Kuruköprü mahallesi muzafâtındandır¹¹. Dutlu, Sislioğlu ve Çırak mahalleleri de Zımmiyân mahallesi mülhakâtındandır¹².

Mahallelerin adını ve sayısını kesin olmasa da tesbit etmek mümkün olmakla beraber, her bir mahalledeki nüfusu tesbit etmek mümkün olmamıştır. Ancak şehir merkezinin toplam nüfusunu tah-

10. Adana ŞS 9, s. 45.

11. Adana ŞS 4, s. 185, b. 342.

12. Adana ŞS 9, s. 86, b. 116; s. 105, b. 143; s. 91, b. 125.

min için fikir verecek belgeler mevcuttur. Bunlardan biri avâriz hanesi kayıtlarıdır. Bilindiği üzere avâriz hanesi tek ailenin oturduğu bir menzil (ev) anlamına gelmeyip, emlâki bulunan arazi tasarruf eden kişilerden belirli bir nisbete göre tanzim edilmiş bekâr ve evli belli bir erkekler grubunu ifade eden, sayısı beldeden beldeye değişen hakiki bir hane olmayıp itbârî bir "hane" yani grubu ifade etmektedir. Bir avâriz hanesi içinde beldeye göre bazen 3, bazen 5, bazen 15 hakiki hane bulunabildiği gibi bazen daha fazlası da bulunabiliyordu¹³. Gurre-i Zikaade 1192 (1778) tarihli avâriz defterine göre Adana şehri 57 hane 1 rub' olarak tesbit edilmiş ve bunun 17 hanesinin mevcut olmadığı bildirilmiştir¹⁴. Bilgilerinin tablolaştırıldığı (bkz. Tablo: 2) Gurre-i Muharrem 1193 (1779) tarihli başka bir kayıttan¹⁵ şehrin nüfus zümreleri ile menzil sayısını tesbit etmek mümkün olmaktadır. Tablo: 1'de belirlenen mahalle sayısının, avâriz hanelerinin verildiği kayıttaki mahalle sayısının çok altında olması; daha önce zikrettiğimiz mahallenin hukuki durumlarını açıklayan bir sebep olmasının yanında nüfusun hesaplanmasına esas teşkil eden rakamların azlığı hakkında bir fikir vermektedir¹⁶.

Adana şehir merkezindeki nüfus zümrelerini ise Tablo: 2'den takip etmek mümkündür¹⁷: Tablo: 1'e göre bahsedilen dönemde, Adana şehir merkezinde 54 mahallenin varlığı görünmektedir. Tab-

13. Rifat Özdemir, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara, Ankara, 1986, s. 100-101.

14. Adana ŞS 9, s. 155, b. 219.

15. Adana ŞS 9, s. 160, b. 238. "Adana valisi Ali Paşa'nın emri Adana'daki ulema Suleha, eimmenin ittifakıyla Adana'daki eshâb-ı mülk, icar ve isticar ve menzillerin isimleri. Gurre-i Muharrem 1193".

16. "Karşılaştırma yapıp bir kanaâte varmak açısından 16. yüzyılda Adana şehrinin nüfusuna ait bazı bilgiler aşağıya çıkarılmıştır. Adana şehir merkezinin nüfusu hane ve mücerred olarak aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

H: 763	M: 855 (müslim)	} 1536-1537
H: 92	M: 141 (gayr-i müslim)	} "
H: 640	M: 113 (müslim)	} 1547
H: 112	M: 47 (gayr-i müslim)	} "
Nefer: 1023 Türk	157 Ermeni	} 1572

Kasım Ener, Adana Tarihine Dair Araştırmalar, s. 19-20'de Adana'nın 1547 yılı tahririne ait sonuçları vermektedir. Buna göre 24 mahallede yaşayan halkın 664 vergi nüfusu müslümandır. Bunlardan 549'u evli 115'i bekârdar. Ermeni cemaati ise 112'si evli 47'si bekâr olmak üzere 159 neferdir. 1572 tarihli deftere göre şehir merkezinde toplam olarak 10 imam, 1 hatip, 30 sipahizâde, 2 veled-i sipahizâde (Sipahi torunu), 1 tumârdan azledilmiş kişi, 1 malül, 6 seyyid, 1 vâiz kayıtlıdır.

1572 tarihinde Şehir merkezinde 28 mahalle bulunduğunu görmekteyiz. Bunlardan 27'si Türk, birisi Ermeni mahallesidir. Yılmaz Kurt, a.g.m., s. 184 ve ilgili sahifedeki dipnot.

17. "Adana valisi Ali Paşa'nın emriyle Adana'daki ulema, sulehâ ve eimmenin ittifakıyla Adana'daki eshâb-ı mülk, icar ve isticar ve menzillerinin isimleri". Adana ŞS 9, s. 16, b. 238.

lonun genelinde toplam 64 mahalle adı geçmektedir. Bunlardan 24'ü, 1536-37 tarihine aittir. 27'sinin adı ise 1572 yılında geçmektedir. Mahalle sayısındaki bu artış nüfusun arttığına en büyük delildir. Yine bu durum bölgede konar göçer halde yaşayan aşiretlerin de iskânıyla şehirleşmenin arttığına bir göstergesi olmalıdır.

4- ŞEHİRDEKİ İKTİSADİ FAALİYETLER

16. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunun genel ekonomik yapısına uygun olarak Adana'da da ekonomi, tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Sanayi sayılabilecek küçük atölyeler ve tezgahlar da yine tarım ve hayvancılık hammaddelerinin işlenmesine yönelik çalışmaktadır. Zeytinyağı, pamuk ve susam yağı çıkarmaya mahsus ma'saralar, sabun ve mum imalâthaneleri çırçır ve iplik atölyeleri başlıca sanayi kuruluşlarıdır¹⁸.

Pamuk bölgede işlendiği gibi aynı zamanda Ayas İskelesinden yerli ve yabancı tüccar aracılığı ile yurt dışına da gönderilmekteydi. Ayas İskelesi Kanunnâmesinden öğrendiğimize göre 1521-1522 yıllarında deniz yoluyla ihraç edilen her pamuk balyası için 99'ar Halebî akça vergi alınmaktaydı. Diğer ihraç ürünlerinde Müslüman tüccarlar için vergi indirimi uygulanırken pamukta müslüman kâfir ayırımı yapılmamış hepsinden aynı miktarda alınması istenmiştir¹⁹.

Adana şehir merkezinde bulunan boyahânenin yıllık geliri 35.000 akçadır. Bu da Diyarbakır ve Edirne ölçüsünde olmasa bile Adana'nın dokuma sanayiinde yerini gösterir bir işarettir²⁰.

Bu işletmelerin araştırılan dönemdeki faaliyetleri ve durumları hakkında müracaat edilen belgelerde bir bilgi bulunmaması sebebiyle gelir durumları ve şehir iktisadi hayatına tesirleri hakkında kesin bir yargıya varmak mümkün olamamaktadır. Ancak şehirde ve çevresinde, -devrin genel karakteri olan kırılık ve dağlık kesimlerde daha etkili olan eşkiyalık hareketleri hariç tutulursa²¹-, bu faaliyetleri etkileyecek bilinen mühim bir tarihi hadise olmadığı gibi idari ve iktisadi hayata yansiyacak büyük bir değişiklik de olmamıştır. Dolayısıyla var olan bu işletmelerin devam ettiği varsayılabilir.

18. "Fikir vermesi açısından şu bilgi kayda değerdir. Sanayi kuruluşları gelirleri akça olarak: Boyahâne: 35.000 Şem'hâne: 2.000 Ma'sara: 3.500" Yılmaz Kurt, a.g.m., s. 207.

19. Yılmaz Kurt, a.g.m., s. 198.

20. Yılmaz Kurt, a.g.m., s. 199.

21. Bu konuda ayrıntılı bir inceleme için bkz Mustafa Öztürk, "18. Yüzyılda Antakya ve Çevresinde Eşkiyalık Olayları", Belletın 211 (Aralık 1990), s. 963-986.

Şehir dışında faaliyet gösteren yerler olmakla beraber gerek hesaplarının tutulması, gerekse mahsulün işlenmesi, nakli ve ticareti şehirde olmak hasebiyle Yüreğir nahiyesinde Ağcadeniz ve Gölmülk ve tevabii tuzlarının, Sarıçam Demir madenin, Ballı Memlihasının, Kozan Dağında Bakırcı Madenin, Gümüş Madenin iktisadi hayata direkt tesiri edeceği açıktır²².

NARH KAYITLARI

Şehirdeki üretim tüketim ilişkilerinin yansıdığı ve şehrin iktisadi potansiyeli hakkında bilgi veren belgeler arasında narh kayıtları mühim bir yer tutmaktadır. Bu tip belgelerden şehirdeki zirai, sanayi ve ticari malların çeşitleri ile fiyatları hakkında bilgi elde etmek mümkündür²³. Ayrıca şehirdeki ticaret, san'at ve zenaât erbabının çeşitlerini de öğrenebiliriz. Narh kayıtları ayrıca fiat denetiminin de belgeleridir. 24 Zilkaade 1174 (1761) tarihli bir buyrultuda "Adana'da esnafın yiyecek ve diğer eşyaları istedikleri fiata sattıkları ve bu yüzden fakirlere gadrolunduğu ve bu durumun önüne geçilmesi için narh tesbitinin yapılması"nın istenmesi meselenin diğer bir yönünü de göstermektedir²⁴.

ESNAF GRUPLARI/MÂL VE ÜRÜNLER	BİRİM	FİYAT (Para)
DEĞİRMENCI		
- Taş ve kayık değirmeninde sahnolunan dakik ve simit	kile	20
- Derûn-ı şehirde dairât-ı değirmen	kile	30
- Döğme tabir olunan hinta	kile	40
- Bulgur döğmesi	kile	14
- Degirmânî	kile	20
HABBAZAN		
- Hinta	kile	11
- Dakîk-i harcî	120 dirhem	1

22. Yüreğir nahiyesinde ağcadeniz ve Gölmülk ve tevabii tuzlarının vergilendirilmesi hakkında (Adana ŞS 1, s. 3-4, b. 13); Sarıçam Demir madeni: Ayan Şükrü Mustafa'nın ber-vech-i malikâne mukataası olup Develüoğlu Ahmed'in Eskiyalığı yüzünden harap ve muttal kalmış ve bunun önlenmesi Vali Ahmed Paşa'da istenmiştir. Evasıt-ı Zilkaade 1173 (Adana ŞS 1, s. 39-39, b. 88); Ballı Memlihası: 1117 senesinde Adana Beylerbeyi Mustafa Paşa'nın elinde olup mütevellî İbrahim Ağa'nın iltizamındadır. 26 R. ahir 119 (Adana ŞS 9, s. 108, b. 148); Kozan Dağında Bakırcı Madeni: 17 Zilhicce 1119 (Adana ŞS 9, s. 117-118 b. 167); Gümüş Madeni: (Adana ŞS 9, s. 118, b. 168).

23. "İş bu 1192 senesinde hâlen Adana eyaleti valisi vezir-i asâf-nazîr devletlü inayetlü ali Paşa -Yessarallahu mâyezid ve mâyesâ- hazretlerinin marifeti ve marifet-i şer'le medine-i Adana'da vakı asnâfa verilen narh defteridir ki zikr olunur, fi 28 Şevvâl sene 1192". Adana ŞS 9, s. 152, b. 215.

24. Adana ŞS 1, s. 106, b. 195.

- Hinta	kile	11
- Dakık-i harcî	120 dirhem	1
- Simidin has bide	70 dirhem	1
- Yağlı katmer	30 dirhem	1
- Kataif	kıyye-i Osmanî	6

Cedid narh:

- nân-ı aziz	harc-ı dirhem meblâğ 3	100
- simid has	dirhem, meblâğ 3	70

KASSABAN

- lahm	kıyye	8
- etsiz kuyruk	kıyye-i Osmanî	25

ATTARAN

- Piriñç	kıyye-i Osmanî	10
- Kahve	kıyye 8	5
- sabun-ı revaih	kıyye	35
- Yağ Sabun	kıyye	-

DEBBAGAN

- Alâ kırmızı sahtiyân		100 (10)
- evsât kırmızı sahtiyân		90 (10)
- Alâ sarı sahtiyân		60 (10)
- evsât sarı sahtiyân		35 (10)
- siyah sahtiyân		100 (10)
- evsât sahtiyân		75 (5)
- Alâ meşin		20 (5)
- evsât meşin		15 (5)

KEFŞKERAN

- Ulu Ayak kırmızı çizme	1 çift	100 (5)
- evsât çizme	çift	80 (10)
- Sarı alâ çizme	1 çift	65 (5)
- evsât	çift	55 (5)
- Alâ sitareli siyah çizme	çift	75 (30)
- evsât sitareli siyah çizme	çift	60 (20)
- Alâ kebir mest	1 çift	28
- evsât kebir mest	çift	18 (2)
- Ulu ayak pabuç	1 çift	30 (5)
- evsât pabuç	1 çift	20 (5)
- Sergerdân pabuç	-	15 (5)
- Mestî	-	15 (5)
- Mest derliği	1 çift	5 (1)
- Zenne çizmesi alâ	1 çift	50 (10)

- evsât çizmesi	-	40 (5)
- Zenne pabucu	1 çift 15-	30 (5)
- evsât pabucu	1 çift	10 (5)
- zımmî pabucu		35 (5)
- evsât	1 çift	30 (5)
- Postal alâ	1 çift	50 (10)
- Postal evsât		40 (10)
- Yokob begi alâ		60 (20)
- Yokob		40 (2)
- saka çizmesi	1 çift	100 (20)
- saka evsât		60 (20)
- Yenice Yemenisi alâ	1 çift	40
- Yenice evsât		30
- Siyah yemeni	1 çift	25
- Siyah evsât		15 (5)

SARRAC

- Kırmızı senebend(?) başlık		170 (30)
- Küpeli siyah senebend(?) başlık		140 (20)
- Ağca kanad eger mea takım		170 (30)
- Dokuz yaprak tegelti		90 (10)
- Dokuz evsât		60 (10)
- paldım		25
- aynalı paldım		45
- Kantariye		12
- Kıyasa		5
- Kaltak yalnız		40
- Tegelti		20

SEMERCİYAN

- Ala semer		90 (20)
- Kabar		25 (5)
- Cedid Palan		50 (15)
- Cedid evsât		40 (10)

NALBAND

- At nalı me'a mih, gem		26
- Kabar		14 (2)
- Merkeb nalı gem		13 (5)
- Kabar		(13)

TEMÜRCÜ

- Temur burnu		15
- Kulak		30
- Nalça alâ		4

- Nalça Edna	2
- Batman mihı	?
- sagır mih	25
- Kalın başlı mih	20
- Düşme mih	?
- perdâz	?
- Kiriş (?) mih	?

NECCARAN VE YAPUCU

- yevmiye-i ustade me'a nafaka	20
- ırgad	13 (5)
- saban mea boyunduruk	45 (5)
- sade saban	30

SAKACIYAN

- Kırba ve ... saka	-
- piyade sakası	2 (1)

KERHANE

- Cere (?)	sene 1	2
- Kebir küp		30
- Sagir (küp)		20
- İbrik		1

CULHALAR

- Bez top ücret	25 (5)
- Asdar	15 (5)
- Melez	25

KAVUKÇU

- Alâ fitilli kavuk	100
- Sairi	70

MASARACI

- Şırrık	dirhem 12	6 (2)
- Tahn		Akça 9
- Helva		5

KEÇECİ

- Semer keçesi	15
----------------	----

GAZZAL

- gazzala adalet üzere bey'e tenbih	
- alât torbası	15

- leblebici alâ	120 dirhem	3
- leblebici evsât		2
- leblebici ednâ		1
- leblebici evsât		10
- leblebici ednâ		6
- Üzüm	dirhem 120	2
- İncir	dirhem 120	2
- Aydın inciri		3
- alâ peynir		4
- alâ evsât		2

Yukarıda zikredilen bu fiyatlarla mukayese yapmak açısından müteferrik bazı kayıtlar bu hususta bir fikir verebilir.

- 26 Zilkaade 1178'de Has undan 40 dirhem ekmek 1 akça
Harc unundan 75 dirhem ekmek 1 akça

- 8 R. evvel 1174 Susam'ın kilesi 7 guruş, susam yağı 120 dirhem 10 guruş, tahin 120 dirhem 5 guruş

- 20 Muharrem 1174'de(?) Susam'ın kilesi 8 guruş, susam yağı 120 dirhem 12 guruş, tahin 10 dirhem 6 guruş

- Çiği pişmiş hesabı üzere habbazân esnafına verilen nizâm-ı has nân-ı aziz: 70 dirhem 1 para, harcî nân-ı aziz 100 dirhem 1 para²⁵

ADANA ŞEHİRİ HANLARI

Şehirde bulunan hanların sayısının fazlalığı Adana'nın yaygın bir ticaret ve iş merkezi olduğunun en mühim göstergelerinden biridir. Aşağıda şehirdeki hanların adları ve yıllık vergi gelirlerinin dökümü bunu haklı çıkarmaktadır²⁶.

Han-1 ...	
1- Çarşı	110 guruş
2- Cedid	110 "
3- Eğlemez	70 "
4- Orta	30 "
5- Hüseyin Efendi	120 "
6- İsmail Ağa	70 "
7- Osman Çavuş	40 "
8- Mestanzâde	40 "
9- Hızırzâde	50 "
10- Hurmalı	35 "

25. Adana ŞS 1, s. 2, b. 9, b. 10, b. 11.

26. Adana ŞS 9, s 151, 25 Şevvâl 1192 tarihli belge.

11- Sun'ullah	35 guruş
12- Balazâde	60 "
13- Durmuş Ağa	20 "
14- Ganisafzâde	20 "
15- Taşçikan	15 "
16- Köfteli (?)	60 "
17- Aziz Ağa	30 "
18- İshak Efendi	50 "
19- Kara Ali Efendizâde	10 "
20- Ağazâde	15 "
21- Bozzâde	30 "
22- Bodurzâde	35 "
23- Hacı Pirli	30 "
24- Uzun Ahur	25 "
25- Yamanlı	25 "
26- İnce Ağa	10 "
27- Kırıtzâde	75 "
28- Tuzsuzzâde Sarı Yakub	15 "
29- Def'a Tuzsuzzâde	10 "
30- Abdülkerim Ağa	25 "
31- Hüseyin Ağa	10 "
YEKUN	1365 guruş
Müezzin Abdülkerim Ağa	25 guruş
Def'a Kerim Ağa	15 "
Der Sene	15 "

5- ŞEHİRDEKİ VAKIF ESERLER

Vakıf eserler, şehrin fiziki dokusu hakkında en sıhhatli bilgi veren yapıları teşkil etmektedirler. Ayrıca ipucu olması açısından Evliya Çelebi'nin 1671 yılına ait vermiş olduğu şu bilgi de dikkate değer. Buna göre şehir dört köşeli ve yedi kuleli, çevresi beş yüz adım gelen ve iki kapılı bir kaleye sahiptir. Doğudan nehirle ve üç tarafı hendekle çevrili kale içinde 37 dışında 8700 ev bulunmaktadır²⁷.

İncelenilen kaynaklar ışığında belirtilen dönemde Adana şehrinde şu vakıf eserler tesbit edilmiştir:

CAMİ VE MESCİDLER

1- Savcızâde Camii: Bab-ı Tarsus Mahallesinde²⁸

2- Cami-i Cedid: Ramazanoğlu Halil Bey yaptırmıştır²⁹. Bu camiiin sabah ve akşam için ayrı müezzinleri vardır³⁰.

27. Yusuf Halaçoğlu, TDV-İA, C. I, s. 351.

28. Adana ŞS 4, s. 175, b. 35.

29. Adana ŞS 9, s. 108, b. 149.

30. Adana ŞS 4, s. 168, b. 314.

- 3- Sugediği Mahallesi Mescidi³¹
- 4- Sofi Bağçesi Mescidi³²
- 5- Paşa Nebi Mahallesi Mescidi: Eriçzâde yaptırmıştır³³.
- 6- Yortan Mahallesi Mescidi³⁴:
- 7- Abdurrezzak Efendi'nin müceddeden bina eylediği Cami-i Şerif³⁵
- 8- Çukur Mescid Mahallesi Mescidi: Karacaoğlu el-Hac Abdurrahman tarafından yaptırılmıştır³⁶
- 9- Kubad Çavuş Mescidi: Aynı adlı medresenin yanında³⁷
- 10- Kassab Bekir Mahallesi Mescid-i Şerifi: Abdulkerim Efendi yaptırmıştır³⁸.
- 11- Cafer Paşa Cami-i Şerifi: Muhtemelen Kara Alioğlu Mahallesindedir³⁹.
- 12- Cami-i atik: Ramazanoğlu Piri Mehmed Paşa yaptırmıştır⁴⁰.
- 13- Çukur Mescid Mahallesinde Kühnizâde Seyyid el-Hac Mahmud'un yaptırdığı mescid⁴¹
- 14- Tekye Mahallesinde Osman Çavuş'un yaptırdığı Mescid. Ramazan 1173 (1760)'de camiye çevrilmiştir⁴².
- 15- Hankurbu Mahallesinde Hacı Veli'nin yaptırdığı Mescid. Evasıt-ı Şaban 1173 (1760)'de Camiye çevrilmiştir⁴³.
- 16- Ağca Mescid Mahallesi Mescidi⁴⁴:
- 17- Debbağân Tekkesi kurbunda Ser Turnaî es-Seyyid Hüseyin Ağa'nın yaptırdığı cami⁴⁵.
- 18- Çınarlı Mahallesi Cami-i Şerifi: Abdulkerim yaptırmıştır⁴⁶. Evail-i Şevvâl 1174 (1761)'de cemaatin çoğalmasıyla camiye çevrilmiştir⁴⁷.

31. Adana ŞS 5, s. 73, b. 118.

32. Adana ŞS 9, s. 66, b. 93.

33. Adana ŞS 9, s. 64, b. 90.

34. Adana ŞS 1, s. 85, b. 167. Evasıt-ı receb 1174.

35. Adana ŞS 4, s. 199, b. 364.

36. Adana ŞS 9, s. 116, b. 164.

37. Adana ŞS 9, s. 109, b. 151.

38. Adana ŞS 9, s. 50, b. 107.

39. Adana ŞS 9, s. 136, b. 193. Evasıt-ı R. evvel 1193.

40. Adana ŞS 1, s. 20, b. 52.

41. Adana ŞS 1, s. 34, b. 78.

42. Adana ŞS 1, s. 35, b. 78.

43. Adana ŞS 1, s. 36, b. 83.

44. Adana ŞS 1, s. 38, b. 87.

45. Adana ŞS 1, s. 51, b. 108.

46. Adana ŞS 1, s. 110, b. 203.

47. Adana ŞS 1, s. 68, b. 140.

- 19- Kara Abdullah Cami-i Şerifi: Kuru Köprü Mahallesi⁴⁸.
- 20- Hacı Nasuh Mescidi⁴⁹:
- 21- Şeyhzâde Camii: Şeyhzâde adlı birisi yaptırmıştır⁵⁰.
- 22- Ağa Mehmed Mahallesi el-Hac Ahmed'in yaptırdığı cami⁵¹.
- 23- Bekir Beşe Mescid-i Şerifi: Tarsus Kapusu Kurbu Mahallesi⁵².
- 24- Kulu Mahallesi el-Hac Mustafa'nın yaptırdığı Mescid⁵³.
- 25- Sucuzâde Camii: (Vakıfa bak!)
- 26- Uğru Kızıloğlu el-Hac Mustafa'nın yaptırdığı mescid. Şeyh Mustafa Mahallesi (Vakıfa bak!)
- 27- Eriçzâde Mescidi: Eriçzâde tarafından Paşa Nebi Mahallesi⁵⁴.

MEDRESELER

- 1- Savcızâde Medresesi: Bâb-1 Tarsus Kurbunda⁵⁵.
- 2- Karacaoğlu Medresesi⁵⁶:
- 3- Keçecizâde Medresesi⁵⁷:
- 4- Ganisafzâde Medresesi: Bâb-1 Tarsus Mahallesi⁵⁸.
- 5- Halil Beg Medresesi: Ramazanoğlu Evkâfından⁵⁹.
- 6- Kubad Çavuş Medresesi: Yanında aynı adla bir mescid var. Bu medresenin yanındaki mescid Kubad Paşa Mescidi olarak da geçiyor⁶⁰.
- 7- Cami-i Atik Medresesi(?): Ramazanoğlu Piri Mehmed Paşa yaptırmıştır⁶¹.
- 8- Ramazanoğlu Halil Bey Medresesi⁶²:
- 9- Okçuoğlu Medresesi:

48. Adana ŞS 1, s 70, b. 142.

49. Adana ŞS 1, s. 83, b. 163.

50. Adana ŞS 1, s. 84, b. 165.

51. Adana ŞS 1, s. 84, b. 166.

52. Adana ŞS 1, s. 125, b. 227.

53. Adana ŞS 1, s. 128, b. 230.

54. Adana ŞS 9, s. 64, b. 90.

55. Adana ŞS 4, s. 169, b. 317.

56. Adana ŞS 9, s. 334, b. 50.

57. Adana ŞS 5, s. 170, b. 111.

58. Adana ŞS 4, s. 175, b. 325.

59. Adana ŞS 9, s. 97, b. 133.

60. Adana ŞS 9, s. 109, b. 151; Adana ŞS 9, s. 109, b. 152.

61. Adana ŞS 9, s. 124, b. 175.

62. Adana ŞS 1, s. 46, b. 98.

MEKTEP

1- Paşa Nebi Mahallesinde Arabacızâde Hüseyin'in yaptırdığı Mektep⁶³.

DARÜ'L HADİS

1- Dârü'l-hadis-i Cami-i Cedid: Ramazanoğlu Evkâfından⁶⁴.

BEDESTEN (BEZAZİSTAN)

Ramazanoğullarından merhum Sadrazam Piri Mehmed Paşa ve Halil Bey'in vakfından olan Çarşıdaki bedesten'in (Fermada 50 sene, Vakfın mütevellisi Süleyman'ın verdiği temessükde 30 sene'den beri harap olduğu ve işler hale getirmek üzere Dergah-ı Ali kapıcıbaşlarından Hasan Paşa-zâde el-Hâc Ali Bey ve müder-risîn-i kirâmdan İman-zâde Mehmed Efendi'ye -bu kişi Adana'da mahkeme baş kâtibidir- 60 guruşa icara verilmiş ve çatısının açılarak tamir edilmesi hakkında Kadı Osman-zâde el-Hâc Ahmed bir mürasele vermiştir⁶⁵.

HAMAM

YALI HAMAMI: Adana'da Ramazanoğlu evkâfından Cami-i Cedid ve Cami-i Atik ile Yalı Hamam'ın ve camilerin yanındaki medresenin harab olduğu ve tamiri için keşif yapılması hakkında buyruldu⁶⁶.

TEKKELER

- 1- Vezir Ali Paşa tekkesi: Nakşibendi tekkesidir. 1199 tarihli⁶⁷.
- 2- Hindîler tekkesi: Adana köprüsü dışında⁶⁸.

Defterlerde adı geçen Dervişzâde Konağı⁶⁹ ile maruf kervan saray olarak da bilinen, Mahmud Paşa Hanı⁷⁰ her ne kadar vakıf eserler arasında zikredilmiyorsa da şehrin mühim yapıları arasında yer aldığı anlaşılmaktadır.

63. Adana ŞS 9, s. 65, b. 91.

64. Adana ŞS 9, s. 55, b. 77.

65. Adana ŞS 9, s. 15, b. 27; s. 14, b. 26; s. 34, b. 50; s. 15, b. 28.

66. Adana ŞS 1, s. 70, b. 143.

67. Adana ŞS 9, s. 35, b. 52.

68. Adana ŞS 1, s. 29-30, b. 70.

69. Adana ŞS 4, s. 170, b. 318.

70. Adana ŞS 4, s. 155, b. 286.

Daha önce de işaret edildiği gibi incelenen dönemde cami, mescid, han, hamam vb. vakıf eserlerin tamamı elbetteki bunlar değildir. Bunlar sadece ana kaynağımız olan sicillerde tesbit edebildiklerimizdir. Elbette gözümüzden kaçanlar olmuştur⁷¹.

6- SONUÇ

Şehirdeki iktisadî faaliyetler ve nüfusa dair tesbitler yapılmış, idarecilerin durumu ise başka incelemelere konu olmuş diğer şehirlerle benzerlikler gösterdiğinden, makalenin sınırları çerçevesinde ele alınmış, teferruata girilmemiştir. Vakıf eserleri kısmında ise ele alınan dönemden öncesine ait olanlarının devam ettiği tescil edilmiş, diğer yandan o dönemde kurulanlar tesbit edilerek açığa çıkarılmıştır. Belki bunlardan pekçoğu bugün mevcut değil ama artık varlığından haberdârsınız.

18. yüzyılın son çeyreğinde Adana beşeri ve fiziki yapısıyla tipik bir Osmanlı veya Türk-İslâm şehri hususiyeti arz etmektedir.

---

71. Adana'daki eserler hakkında -pekçoğu tashihe ve tamamlamaya muhtaç olmakla beraber- şu eserlerden bilgi edinmek mümkündür: Kasım Ener, Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış, İstanbul, 1964; M. Hadi Altay, Adım Adım Çukurova, Adana, 1965; Pars Tuğlacı, Osmanlı Şehirleri, İstanbul, 1985; Murat Yüksel, Çukurova'da Türk-İslâm Eserleri ve Kitabeler, Baskı yeri ve tarih yok.

TABLO 1: 16. YÜZYILDAN 18. YÜZYILA ADANA MAHALLELERİ.

No	MAHALLE ADLAR (Mahalle-i)	1536-37	1572	1779
1	Ali Dede	-	-	x
2	Ağa Mehmed (Bağçesi)	-	-	x
3	Ağca Mescid	x	x	x
4	Bâb-Tarsus (Tarsus Kapsu)	x	x	x
5	Bahçe-i Adana	x	x	x
6	Bakır Sındı	-	-	x
7	Baytemür	x	x	x
8	Burnu Kara Mescidi	x	x	-
9	Cami-i Atik	x	x	x
10	Cami-i Cedid (-i Halil Bey)	x	x	x
11	Çınarlı	-	-	x
12	Çırak	-	-	x
13	Çukur Mescid	x	x	x
14	Debbağân (Tepebağ) - 25. 4. 1779'dan itibaren	x	x	x
15	Derviş Paşazâde (Mescid-i Derviş Ali)	-	x	-
16	Durmuş Fakih	-	-	x
17	Dutluoğlu	-	-	x
18	Emirler (Emirlü)	x	x	-
19	Eski Hamam	-	-	x
20	Eski Çarşı	-	-	x
21	Ganisafzâde	-	-	x
22	Hacı Fakih (-oğlu)	x	x	x
23	Hacı Hamid (Mescidi)/(Yukarı Mahalle)	x	x	x
24	Hamal	-	-	x
25	Hamam-kurbu	-	-	x
26	Hanedân	-	-	x
27	Han-kurbu	-	-	x
28	Harabbağçe	-	-	x
29	Helhal	-	-	x
30	Hızırilyas	-	-	x
31	Hoca Vezir (Koca Vezir)	-	-	x
32	Hurmalı	-	-	x

33	Kadı Mescidi	x	x	-
34	Kantaran (Kantaroğlu Mescidi)	x	x	x
35	Karasotu (Ahılı)	x	x	x
36	Kara Alioğlu	-	-	x
37	Kasarcılı	x	-	-
38	Kassab Bekir	-	-	x
39	Kayalıbağ	x	x	x
40	Keçeci (İsa Hacıoğlu Mescidi)	x	x	-
41	Kurukköprü	-	-	x
42	Mermeli	-	-	x
43	Mestanzade	-	-	x
44	Mescid-i Hacı İbrahim	-	x	-
45	Neccarân (Neccar Köyü Mahallesi)	-	x	x
46	Paşa Nebi	-	-	x
47	Ramazan Ağa Mescidi	x	x	-
48	Saçlı Hamid (Saçlı Ahmed?)	x	x	x
49	Sadât Mescidi	x	x	-
50	Sarı Yakub (Mescid-i Cedid-i veled-i Sarı Yakub)	-	x	x
51	Sarracan	-	-	x
52	Savcızâde	-	-	x
53	Sislioğlu	-	-	x
54	Sofî Bağçesi	-	-	x
55	Sugediği (Selim Bey Mescidi)	x	x	x
56	Şabaniye	-	-	x
57	Şeyh Mustafa (-y1 Gurbetan)	-	-	x
58	Şeyhzade	-	-	x
59	Tabakhane (Debbağhane)	x	x	-
60	Taşçakan (Taşçıkan)	-	-	x
61	Tekye-kurbu	-	-	x
62	Yarbaşı	x	-	x
63	Yortan (Yarbaşı/Rakköy) (Zaviye-i Yaran/Yaraş Dede)	x	-	x
64	Zımmıyân (Taife-i Zımmıyan/Ermeniyan)	-	x	x

TABLO 2: ADANA ŞEHİRİNİN NÜFUS ZÜMRELERİ.

Mahalleler	Ulema	Saadat	Askeri	Reaya	Hali	Kira	Guruş
Yarbaşı	6	8	11	5	20	40	264
Çınarlı	5	7	9	16	27	27	165
Hankurbu	7	6	23	12	34	23	546
Bab-ı Tarsus	3	4	13	15	35	55	688
Sofi Bağçesi	11	5	19	16	24	60	383
Emirler	2	1	8	4	3	32	343
Debbağân	2	6	11	3	5	25	250
Kantaran	4	5	10	5	7	19	250
Saçlı Hamid	3	3	6	9	3	21	380
Hacı Hamid	1	5	2	2	12	26	390
Eski Çarşu	1	3	13	1	1	10	90
Ağca Mescid	6	7	9	5	-	28	472.5
Durmuş Fakı	3	3	6	6	-	34	712
Kara Soku	2	5	9	2	12	17	476
Eski Hamam	10	19	43	19	12	82	1233
Baytemur	3	1	3	-	7	19	255
Helhal	2	3	7	4	6	11	163
Taşçıkan	5	2	20	8	11	26	200
Sarı Yakub	4	3	13	3	13	40	392.5
Paşa Nebi	5	8	23	10	20	44	377
Ali Dede	6	8	20	7	34	55	543
Kuyucak	-	-	-	8	-	17	200
Sisli	-	-	-	9	4	7	90
Hamam Kurbu	20	2	10	12	17	60	472
YEKUN	111	114	288	178	307	778	9335